

Državni zbor.

Zbornica poslancev. Razprava o adresi se je začela 3. junija. Adresa ima v mislih porazumenje z Ogrri in nekatere postavne predloge. Med temi imenujemo novo vojaško postavo od 28. decembra 1866, odgovornost ministerstva, premembo § 13. februarnega patenta v smislu ustavnega življenja, pravo družbovanja in tiskarno postavo po izgledu naprednih držav, pregled konkordata; potem pretresa adressa denarstvene zadeve, obžaluje, da je vlada v novejšem času brez narodnega zastopa se pogajala in obvezovala v denarstvenih rečeh.

O zadevah porazumenja z Ogrri se glasi adressa na odločnih mestih takole: Živo smo prepričani o potrebi, državne stvari kmalo v red spraviti, da bo notrajni mir v državi zavarovan. V tem oziru se je sedaj ustava ogerske kraljevine obnovila, in ta obnovev stavi nemudoma na dnevni red vredovanje občnih zadev in razpravo denarstvenih in gospodarskih razmer z deželami ogerske krone. Če je pri tem nepremakljiv naš cilj varovati pravice kraljevinam in deželam, ki jih zastopamo, v tem — trdno zaupamo — ne more biti nobene zapreke porazumenju. Kajti le takrat, če se porazumenje doseže s priznanjem in spoštovanjem medsebojnih pravic in zadostuje zahtevam in razmeram, vzbudi ono zadovoljnost, ki je porok stalnosti.

Konec adresni pa pravi: Vaše Veličanstvo! mi ne moremo in ne smemo tajiti, da je Avstrija na obratu, ki ima odločiti celo jeno prihodnost, morda celo jeni obstoj. Zbornica poslancev se bo trudila, da svoje velike naloge izvrši po svoji sploh skušeni postavnosti in udanosti. Naj vse narode, ki jih je previdnost izročila žezlu Vašega Veličanstva navdehne duh sprave naj jih v jasnem spoznanju zadev prešine prepričanje, da le jih združena moč more premagati nadloge, ki vtegnejo že v bližnjem času nad nas priti in da bo nesloga vsem gotov pogin. Bog obvaruj Avstrijo, Bog obvaruj in blagoslavlja Vaše Veličanstvo!

Razgovori o adresi so bili dne 5. junija po noči ob 11 dokončani, imeli so poslanci na den po dve seji, kajti ogersko kronanje je bilo na 8. junija postavljeno in pred kronanjem se je imela adressa izročiti. Proti adresi so govorili centralisti in federalisti, za njo dualisti. Po splošnem pomenkovanju je govoril tudi prvi minister Beust in pravi blizo tole: Z Ogrri porazumeti se, je bilo potrebno, boljših pogojev dobiti, zdaj ni bilo mogoče, porazumenje je storjeno, tedaj se mora prejeti. Kar se Slovanov dotiče, ki prež njegovim (Beustovim) programom niso zadovoljni, naj bi oni prišli vsi na Dunaj in se tam borili, vlada jim pre noče biti neprijazna, pa proti vsakemu vznemirjenju hoče biti pozorna, pozorna in blagovoljna proti notrajnemu, pozorna in ostra proti vnanjemu vznemirjenju. Dajmo roko k spravi na vse strani, pravi dalje, in Evropa bo nam hvaležna, če morda Avstrija prašanju o narodnosti sname največjo nevarnost in stori, da bo narodnost svet spokojila, ne pak oboroževala.

Pri glasovanju je bila adressa od vseh poslancev razum dveh Tirolcev Greuterja in Jaegerja sprejeta in izpolnilo se je, kar je Beust v svojem govoru prerokoval kažoč: Dolgo se je pisalo in govorilo, kako se kaj reči napravijo, dosti se je pisalo in dvomilo, če se ustanovi ustavcu državni zbor ali zbor brez imena, ustanovil se je in se bo vkoreninil in vkoreninila se bode tudi ustavna vlada. Da se je prvo zgodilo, pokazalo je glasovanje, da pa se tudi slednje zgodi, je vsakega Avstrijana vroča želja in prihodnost bo to kazala. Pred glasovanjem so Poljaki, Tirolci in Slovenci izrekli, da bodo glasovali za adresso, dasi so jihovi predlogi propali, da se sozglasje ne moti in se ne kaže kakor da bi bili proti porazumenju z Ogrri.

Prejem te adrese pomeni, da je dualizem zmagal, centralisti in federalisti so govorili in potem — se uklonili. Pala je potem takem zazdaj ideja oktoberskega diploma 1860 o enem edinem državnem zboru, kteremu bi splošno Avstrijsko ministerstvo bilo odgovorno, od zdaj tedaj imamo v Avstriji dva državna zbora, ednega na Dunaju, ednega v Peštu. Oktoberski diplom 1860, in tudi februarni patent se v tem smislu

predelata, ravno tako se tudi postavi, kaka samostalnost ostane deželnim zborom. Med obema zboroma na Dunaju in v Peštu stoji po ogerski osnovi shod izbranih, novo ime za novo reč, namreč iz Pešta in Dunaja pošljeta državna zbora izbrane može, ki se bodo v imenu teh zborov pogajali in morda tudi sklepali o splošnih državnih rečeh n. p. o vojakihi, o državnem dolgu, o prineskih državnih. Toda natenčni sklepi o takih in enakih rečeh se še imajo pogoditi med Dunajem in Peštem in kolovodje tega poganjanja bodo odzdaj Madjari. Vendar do tega bi bilo vse dobro, da bi ne bilo takraj Litave Čehov in unstran Hrvatov, ki tega postopanja ne dajo veljati in stojijo ravno tako v trpečem uporu, kakor pred Belcredijem Ogrri.

Končno ne moremo zamolčati, da ne razumemo postopanja slovenskih poslancev — centraliste in Poljake seveda tukaj iz misli pustimo — ki so govorili proti dualizmu in zanj glasovali. So-li premislili, da je federalističen deželni zbor na kranjskem bil razpuščen, in da je narod sopet poprašan si sopet volil federalistično večino. Kaj bo narod rekel, ki se je pri volitvah boril in žrtvoval, kaj bodo Hrvati rekli, ki so svoje stališče krepko branili in so od svojih najbližnjih bratov pričakovali, ne rečemo, pomoči vendar soglasja, so-li Vam morda Madjari bliže od njih, kaj bodo rekli Čehi, kaj slovanska vzajemnost, celo nasprotniki se nam bodo smejali in nas zaničevali. Klopka je zamotana, občudovati vas ne moremo, tudi obsoditi vas še nečemo, ker smo vam do zdaj zaupali, vendar rečemo, da morajo obljube narodne ravnopravnosti biti nepremeljive in neovrgljive, da ste odstopili od jasnega federalističnega programa. Dobro, če se te obljube izpolnijo tudi pod tem programom, nam in vsem avstrijskim narodom, in Nemci in Madjari ne iščejo in ne dobijo nadvlade, onda vas hočemo razumeti, sicer bomo Hrvate in Čeha in druge Avstrijske Slované in Romane zaradi vašega glasovanja za odpuščanje prosili.

Gospodska zbornica v svoji adresi o porazumenju Ogorskem piše takole: Vse druge evropske posebno sosedne države se trudijo svojo moč povišati ne le z mejnimi pridobitvami, ampak tudi z ožo ednoto države, zato na razdvojenje naše carevine, ki leži sred Evrope razpostavljena vsem navalom, mora zdaj po zgubi bogate dežele in po izločbi iz nemške zveze navdati z globoko in živo skrbjo. Dasi gospodska zbornica teh skrbi ne sme zamolčati in v tem prašanju ne zataji dozdnajnega svojega stališča, vendar ne more prezirati dogodkov, ki pa so mimo njene odgovornosti, in moči tirajočega časa. Tedaj se noče odtegniti dolžnostim, ki grede državnemu zboru, in hoče v duhu domoljubja in sprave pripomoči k poravnanju, ki ga je Vaše Veličanstvo začelo, tako da bo nova vreditev imela za pravice in slobode vseh državnih delov, v resnici enako mero in enako varnost, pa tudi zagotovila varnost in povišano čast cele države v krogu evropskih držav in notrajno blagost in zadovoljnost. Tu sem štejem enojno vojaščino, pravično vdeleževanje vseh državnih delov pri državnih bremenih in državnem dolgu, enakost in soglasje postav pri davkih in viših gospodarskih nalogah, potem za občne zadeve tak ustaven organizem zastopov, v kterem je točno opraviilstvo mogoče in se izrazi skupnost vseh državnih delov, posebno pa poroštvo, da postavni sklepi tudi v upravi veljajo in se izvršijo.

V ostali adresi povdarja gospodska zbornica ustavnost države in udanost svojo.

Dasi je gospodska zbornica o porazumenju z Ogrri s tolikim pridržkom govorila, so vendar nekteri najimenitnejši velikaši Česki in Tirolski jim na čelu Leo Thun stališče oktoberskega diploma branili v posebni adresi in ko je ona propala, pristavljali osnovi večinini enake premembe in ko so končno tudi te propale, so glasovali proti adresi.

V gospodski zbornici je tudi najimenitnejši pravnik profesor Arnds dokazal, da državni zbor, ki je zdaj poklican, ni celi državni zbor, ampak samo oži zbor, ki nima pravice do državnopravne delavnosti, da je po tem takem le izredni zbor, kojega glas ima v državnih prašanjih le veljavo nasveta.

Po prijemu adresa in vravnanju deputacije za ogersko kronanje se je zborovanje 5. junija v obeh zbornicah odložilo.